Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Ocak-Haziran 2002

TEFSİR VE HADİSTE İSRÂİLİYYÂT*

Dr. Muhammed Hüseyin ez-Zehebî

Çev. Dr. Muhammet YILMAZ

Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Giriş

Kur'ân-ı Kerim'in Diğer Semâvî Kitaplarla İlgisi ve Onlara Göre Konumu

Bütün semavî kitaplar, Adem'den (as) başlayarak Hz. Muhammed' e kadar tek bir esas üzere gönderilmiştir: Bu esas; Yüce Allah'a iman etmeye ve Allah'ın, insanlığı hayra ve doğruluğa iletmek amacıyla göndermiş olduğu öğretileri benimsemeye davet etmektir.

İnanç ve dinî hukukun (şeriat) esası bütün dinlerde aynıdır. Nitekim Yüce Allah: *"Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı..."*[1] buyurmaktadır.

Ancak dinî hükümlerin teferruatı bakımından semavî kitaplar, bir takım farklılıklara sahiptir. Yani her semavî kitap, kendi zamanı ile uyumludur ve ona

---

* Bu makale, Dr. Muhammed Hüseyin ez-Zehebî'nin *"el-İsrâiliyyât fi't-Tefsîr ve'l-Hadîs"* (Dımeşk 1985, İkinci Baskı) adlı eserinin Giriş ve I. Bölümü'nün tercümesidir.

[1] 42. Şûrâ, 13.

tabi olanların maslahatlarını gözetir. Bir dönem için uygun olan, başka bir dönem için uygun olmadığı gibi; bir toplumun tabiatına uygun olan, diğer bir toplumun tabiatına uygun olmaz. Yüce Allah'ın *"... (Ey ümmetler!) Her birinize bir şerîat ve bir yol verdik..."*[2] ayeti bu görüşü tasdik etmektedir.

Peygamberlerin sonuncusuna gönderilmiş ve dolayısıyle son kitap olan Kur'ân-ı Kerîm, öncelikle, geçmiş semavî kitapların inanç ve şeriat esaslarına yönelik daveti yenilemekte, Allah'a ve daha faziletli bir hayata yönelik olan bu davetin öz itibariyle aynı olduğunu vurgulamaktadır. Ama bu ortak noktanın ardından kendine özgü hukuk sistemiyle, ibadet çeşitleriyle ve uygulama biçimleriyle diğer semavî kitaplarla farklılık arz etmekte, son aşamada –ki bu aşama insanlık için, olgunluk ve kemal noktasıdır- insanlığın ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

Zamanla, Kur'ân dışındaki diğer semavî kitaplar yok olmuş, Tevrat ve İncil dışındaki kitaplar bize kadar ulaşmamıştır. Bu ikisi ise, gerek inanç ve gerekse dinî hukuk açısından aynı ölçüde değişiklik ve tahrife uğramıştır. Bugün insanların elinde bulunan Tevrat, Musa'ya (as)'a indirilen Tevrat olmadığı gibi; İncil de İsâ'ya (as) indirilen İncil değildir. Zaten bugünkü Tevrat ve İncil'de birtakım çelişki ve tutarsızlıkların bulunması, bizim söylediklerimizi destekler mahiyettedir. Bazı müslüman alimlerin araştırmaları ve müslüman olmayan bazı ilahiyatçıların açıklamaları da bunu tasdik ve teyit etmektedir. Her türlü çelişki ve batıl unsurlardan uzak bulunan Kur'ân'da bu husus gayet açık bir şekilde ifade edilmektedir. Yüce Allah, Yahudiler hakkında şöyle buyurmaktadır: *"(Yahudiler) Allah'ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü Allah 'hiçbir beşere bir şey*

---

[2] 5. Mâide, 48.

indirmed'i dediler. De ki: Öyle ise Musa'nın insanlara bir nûr ve hidayet olarak getirdiği Kitab'ı kim indirdi? Siz onu kâğıtlara yazıp (istediğinizi) açıklıyor, çoğunu da gizliyorsunuz..."[3] *"Ey Resûl! Kalpleri iman etmediği halde ağızlarıyle inandık diyen kimselerden ve yahudilerden küfür içinde koşuşanlar(ın hali) seni üzmesin. Onlar durmadan yalana kulak verirler, ve sana gelmeyen (bazı) kimselere kulak verirler; kelimeleri yerlerinden kaydırıp değiştirirler. Eğer size şu verilirse alın, o verilmezse sakının! derler..."*[4] Yine Yahudiler hakkında bir başka ayette de şöyle buyurulmaktadır: *"Sözlerini bozmaları sebebiyle onları lânetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin yerlerini değiştirirler (kitaplarını tahrif ederler). Kendilerine öğretilen ahkâmın (Tevrat'ın) önemli bir bölümünü de unuttular. İçlerinden pek azı hariç, onlardan daima bir hainlik görürsün..."*[5] Allah bunun hemen ardından da Hıristiyanların durumunu açıklamakta ve şöyle buyurmaktadır: *"Biz hıristiyanlarız diyenlerden de kesin sözlerini almıştık ama onlar da kendilerine zikredilen (verilen öğütlerin veya Kitab'ın) önemli bir bölümünü unuttular. Bu sebeple kıyamete kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Yakında Allah onlara yaptıklarını haber verecektir."*[6] Allah bu ayetlerden sonra her iki topluluğa birden şöyle hitap etmektedir: *"Ey Ehl-i Kitap! Resûlümüz size Kitap'tan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi, birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir kitap geldi."*[7]

---

[3] 6. En'âm, 91.
[4] 5. Mâide, 41.
[5] 5. Mâide, 13
[6] 5. Mâide, 14.
[7] 5. Mâide, 15.

Kur'ân-ı Kerim'e gelince; Allah onu, en küçük bir bozulma ve değiştirmeden dahi koruyarak kalıcı kılmış ve bunu şöyle ifade etmiştir: "*...Halbuki o, eşsiz bir kitaptır. Ona önünden de ardında da bâtıl gelmez...*"[8] Yine başka bir yerde de: "*Kur'ân'ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız*"[9] buyurmuştur.

Kur'ân-ı Kerim'in kalıcı olması, onun kaybolmaktan, bozulma ve değiştirilmeden korunması, Allah'ın, gökten yeryüzüne indirdiği son kitap olduğu için, tabiî ve zarurî bir durumdur..

Yine Kur'ân'ın -içerisindeki kanunların, olgunluk dönemine girmiş insanlıkla uyumluluk açısından en üst seviyeye ulaşmış olması nedeniyle- diğer geçmiş kitaplar üzerinde doğru hüküm vermesi ve onları hakkıyla gözetmesi de tabiî ve zarurî bir durumdur. Bunu, Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e hitaben bildirdiği şu sözü tasdik etmektedir: "*Sana da, daha önceki kitabı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitab'ı (Kur'ân'ı) gönderdik...*"[10]

Kur'ân'ın, önceki kitapları tasdik edici olmasının anlamı; bütün peygamberlere gönderilen kitapların çağırmış olduğu ve ilahi vahyin temel aldığı inanç esasları bakımından, onları doğrulamasıdır. Kur'an'da bu husus şöyle dile getirilmektedir: "*...Bu (Kur'ân), Ümmü'l-kurâ (Mekke) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendinden öncekileri doğrulayıcı mübarek bir kitaptır...*"[11] Bir diğer ayette de "*Sana vahyettiğimiz*

---

[8] 41. Fussilet, 41-42.
[9] 15. Hicr, 9
[10] Mâide, 48.
[11] En'âm, 92.

kitap, kendinden önceki (semavi kitapları) doğrulayıcı olarak gelen gerçektir... "[12]

Kur'ân'ın diğer kitapları koruyucu olmasının anlamı ise, o kitapların asıllarında bildirilenleri koruyup gözetlemesidir. "Koruma" ve "gözetme" kavramı, "tasdîk" kavramından daha geniş anlamlıdır. Ebû's-Suûd, "*ve müheyminen aleyhi*" ifadesini şöyle tefsir etmektedir:

"(Bu ifade),; Kurân, değişikliklerden korunmuş diğer kitapları (ın hükümlerini) gözetir, demektir. Yani o, diğer semavi kitapların aslında ilahi kaynaklı olduğuna şehadet etmekte, onların dinî temel hükümlerini ve devam edecek olan uygulamalarını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, o kitaplardan çıkarılan hükümlerin hangilerinin mensuh olduğunu belirtmektedir. Yine şurası muhakkaktır ki, o kitapların kalıcı hükümleri ile geçerliliğini yitirmiş hükümlerinin ayırımını yapması da, onun "koruyup-gözetleyici" olmasının bir diğer yönüdür".[13]

Buna göre Kur'ân-ı Kerim'in diğer semavi kitapları kontrol etmesi (koruyup-gözetleme), sadece onun içerdiği inançları tasdikle ilgili olmayıp, aynı zamanda ibadet, muamelât ve ahlâkî yönüyle de ilgilidir. Bu çerçevede o, bazı hükümleri onaylarken, bazılarını tashih etmiş ve bir kısım uygulamalarını da değiştirmiştir. Bu da bize o kitaplardaki hükümlerden tahrife uğramış olanlarının, tashihine imkan sağlamaktadır. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır: "*Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrail'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldıkları dışında, yiyeceğin her türlüsü İsrailoğullarına helâl*

---

[12] 5. Fâtır, 31.

[13] *Tefsîru Ebi's-Su'ûd*, III, 33 (el-Mısriyye baskısı)

idi. De ki: Eğer doğru sözlü iseniz, o zaman Tevrat'ı getirip onu okuyun."[14] " Bir başka ayette de şöyle buyurulmuştur: *"Ey Ehl-i Kitab! Resûlümüz size Kitap'tan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir kitap geldi."*[15]

O halde Kur'ân, bizim, Tevrat yahut İncil kaynaklı haberlerin doğru veya uydurulmuş olup olmadığını tespit etmede müracaat edeceğimiz esas kaynak durumundadır. Yine Kur'ân bize, Tevrat ve İncil'den nakledilen haberlerin doğruluğunu, kendisine arzedeceğimiz hakemdir. Bu durumda eğer arzettiğimiz hususlar, Kur'ân tarafından doğrulanmışsa biz de onları kabul ederiz, eğer Kur'ân bunları kabul etmezse biz de kabul etmeyiz. Zira Kur'ân bizlere hem şahid hem de delil olarak yeter.

1- İsrâiliyyât'ın Anlamı

"İsrâiliyyât" kelimesi, "İsrâîliyye" kelimesinin çoğulu olup, İsrâilî bir kaynaktan rivayet edilen kıssa veya olaya denir. Buradaki nisbet "İsrâîl"edir. İsrâîl, 12 torun babası Ya'kub b. İshâk b. İbrâhîm'dir. Yahudiler ona nisbet edilerek "Benî İsrâîl (İsrâîloğulları)" adını alır. Kur'ân'da birçok yerde Yahudiler, İsrâîl'e nisbet edilmişlerdir. Bunlardan bir kısmı şöyledir: *"İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi, söz dinlememeleri ve sınırı aşmalarıdır."*[16] *"Biz, Kitap'ta İsrailoğullarına: Sizler, yeryüzünde iki defa fesat çıkaracaksınız*

[14] 3. Âl-i İmrân, 93.
[15] 5. Mâide, 15.
[16] 5. Mâide, 78.

ve azgınlık derecesinde bir kibre kapılacaksınız, diye bildirdik."[17] *"Doğrusu bu Kur'ân, İsrailoğullarına, hakkında ihtilâf edegeldikleri şeylerin çoğunu anlatmaktadır"*.[18]

İsrâiliyyât kelimesi, görünüşte her ne kadar aslen Yahudi kaynaktan rivayet edilen kıssalar anlamına gelmekte ise de, tefsir ve hadis alimleri bu kelimeyi Yahudi kıssalarından daha geniş ve daha kapsamlı bir anlamda kullanmaktadırlar. Bu durumda terim olarak; ister Yahudi, ister Hıristiyan, isterse bunların dışında bir kaynaktan rivayet edilmiş olsun, tefsir ve hadise girmiş olan her türlü eski hikâye ve bilgiye *İsrâiliyyât* denir. Bazı müfessir ve muhaddisler bu kelimenin anlamını daha da genişleterek, gerek Yahudî ve gerekse bunların dışındaki İslâm düşmanlarının gayretiyle, hiçbir kaynakta aslı olmayan haberlerden tefsir ve hadise sokulmuş olan bütün rivayetleri İsrâiliyyât olarak değerlendirmişlerdir. Bunlar, İslâm düşmanlarının, kötü niyet ve gizli düşüncelerle ortaya çıkardıkları ve müslümanların akidelerini bozmak amacıyla tefsir ve hadise soktukları haberlerdir ki Garânik kıssası[19], Zeyneb binti Cahş kıssası ve Rasûlullah'ın onunla evliliği[20] bu tür rivayetlerdir.

---

[17] 17. İsrâ, 4.

[18] 7. Neml, 76.

[19] Bazı müfessirler bu kıssayı farklı rivayetlerle eserlerinde zikretmişlerdir. Bunlardan biri olan İbn Kesîr, tefsirinde (Ticâriyye Baskısı, III, 229), Sa'îd b. Cübeyr'in şöyle dediğini nakletmektedir: "Resûlüllah (sav) Mekke'de Necm sûresini okudu ve *'Eferaeytüm el-Lâte ve'l-'Uzzâ ve menâte's-Sâlisete'l-Uhrâ'* ayetlerine geldiğinde, Şeytan onun diline *'Tilke'l-Ğarânîku'l-'Ulâ ve İnne Şefâatehünne türtecâ'* ifadelerini, Hz. Peygamber'in ifadelerini andırır tarzda araya girerek okudu. İbn Kesîr Garânîk kıssası rivayetlerinin tamamının mürsel olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: "Bu rivayetlerin hiçbirinin sahih olduğunu görmedim."

el-Âlûsî tefsirinde (el-Münîriyye Baskısı, XV, 160-161), Kâdı Iyâz'ın *"eş-Şifâ"* adlı eserinde şöyle dediğini nakletmektedir: "Bu hadîsin problemli olduğu konusuna en büyük delil, hiçbir güvenilir alim tarafından tahriç edilmemesi ve yine hiçbir sikâ ravinin muttasıl bir senetle rivayet etmemesidir.Bunları rivayet edenler, başta bu ve benzeri bütün gariplikleri nakletmeye

Tefsir ve hadis alimleri İsrâiliyyât kelimesini daha çok Yahudî kaynaklı haberler için kullanmışlardır. Çünkü çoğu zaman bu tür hurafe ve batıl haberler, asıl itibariyle Yahudi bir kaynağa dayanmaktadır. Yahudiler hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: "*İnsanlar içerisinde iman edenlere düşmanlık bakımından en şiddetli olarak Yahudiler ile şirk koşanları bulacaksın.*"[21]

Ehl-i Kitap'tan, müslümanlarla en çok irtibatı bulunanlar, Yahudiler idi. Yahudilerin kültürleri, diğer toplulukların kültüründen daha geniş bir alana yayılmıştı. İslâm'ın güzelliklerini çirkin göstermeye yönelik çabaları, hile ve aldatmaya dayanıyordu. Fitne ve sapıklığın başı durumundaki Abdullah b.

---

hevesli müfessir ve tarihçilerlerle, kitaplarda bulunan doğru -yanlış ne varsa hepsini rivayet etmeye arzulu kişilerdir." Âlûsî sözlerine şöyle devam etmektedir: "Bahr'da (Ebû Hayyân'a ait *el-Bahrû'l-Muhît* adlı eseri kastediyor), Hz. Peygamber'in sîretiyle ilgili haberleri bir araya getiren Muhammed b. İshâk'a bu kıssa ile ilgili olarak bazı sorular sorulduğu, onun da: "Bu olay, zındıkların uydurmasından başka birşey değildir" dediği nakledilmektedir.

[20] Bu kıssa da tefsir kitaplarında farklı rivayetlerle yer almaktadır. Bunlardan birisi de el-Âlûsî'nin tefsirindeki (el-Münîriyye Baskısı, II, 23), şu sözüdür: "Ali b. İbrahim'in tefsirinde, Resûlüllah'ın (sav) Zeyd'in evine geldiği, Zeyneb'i odasının ortasında ev işleriyle uğraşır gördüğü, ona baktığında "nûrun yaratıcısı ne yücedir", "yaratanların en güzelini tesbih ederim" dediği ve oradan ayrıldığı, akabinde Zeyd eve dönünce Zeyneb'in durumu ona haber verdiği, onun da "Belki Resûlüllah'ın aklına (seninle evlenmek) gelmiştir, istersen seni boşayayım da Rasûlüllah seninle evlensin," dediği onun da, "senin beni boşamandan sonra Resûlüllah'ın benimle evlenmemesinden korkarım," dediği; Zeyd'in Resûlüllah'a (sav) gelerek ona "Zeyneb'i boşamak istiyorum" dediği ve Hz. Peygamber'in de buna ayetteki ifade ile (33. Ahzâb, 37) cevap verdiği" kaydedilmiştir.

İbn Kesîr tefsirinde bu ve benzeri rivayetleri zikretmemiş ve şöyle demiştir: "Ebû Hâtim ve İbn Cerîr bir kısmı seleften olmak üzere bazı rivayetlerde bulunmuşlardır. Biz bu rivayetlere sahih olmadıkları için yer vermiyoruz." (et-Ticâriyye Baskısı, III, 491),. Üstâd Muhammed Ebû Zehra "*Livâü'l-İslâm*" dergisinde neşrettiği bir makalesinde (Sayı 8, yıl: 5, s. 502) şöyle demektedir: "Bu kıssa Yûhanna ed-Dimeşkî'nin Emevîler döneminde uydurmuş olduğu bir haberdir. Bu Hıristiyan kişi böylece âyetin manasının şöyle olmasını istemiştir: "Hz. Peygamber (sav) Zeyd'in eşi Zeyneb'i öyle bir halde gördü ki, bunun üzerine ona aşık oldu ve onunla evlenmek istedi". İşte bu iftira Tebe-i Tâbiîn arasında da öyle yayıldı ki, Katâde'nin bir rivayeti olarak nakledildi. İbn Cerîr bunu kabul etti. Fahruddîn er-Râzî de bunu reddetmedi. Şüphesiz bu ayetin tertip ve düzenine ters düşen ve Hz. Peygamber'in (sav) ahlâkına yakışmayan en büyük bir iftiradır. Bu konuda sahîh kitaplarda hiçbir rivayet olmadığı gibi, sahâbeden de hiç kimseye böyle bir rivayet nispet edilemez.

[21] 5. Mâide, 82.

Sebe' ve onun gibi niceleri, İslâm'ı kabul etmiş gibi gözüktüler ve müslümanların inançlarını sarsmak mukaddes değerlerini yıkmak amacıyla tam bir hilekârlıkla sözde Ehl-i Beyt taraftarlığına sığındılar. İşte, Kur'ân'ın tefsiri ve Resûlullah'ın sünnetine bu İsrâiliyyât yığınlarının girmiş olmasında, onların büyük bir payı vardır. Bütün bu sebepler sonucunda tefsir ve hadise girmiş olan İsrâiliyyâtta Yahudi parmağı daha belirgin bir hal aldığından, bu haberlere mutlak anlamda İsrâiliyyât denmiştir.

2- İsrâiliyyât Tefsir ve Hadis'e Nasıl Sızmıştır?

Şüphesiz, İsrâiliyyât'ın tefsir ve hadise sızmasından önce Câhiliyye döneminde, İsrâiliyyât kültürünün Arap kültürüyle karışmış olduğu bir gerçektir.

Çoğunu Arap Yarımadası'na eskiden göçmüş Yahudilerin oluşturduğu Ehl-i Kitap'tan bir topluluk, Cahiliyye döneminde Araplar arasında yaşamakta idi. Bunlar milâdî 70 yılında Romalı Titûs[22] elinden çektikleri azab ve sıkıntıdan kaçarak büyük göç sırasında buralara gelmiş ve yerleşmişlerdi.

Yahudiler, bu göç esnasında, dinî kitaplarına dayalı kültürlerini, bunlarla ilgili yorumları, peygamberleri ve alimlerinden nesilden nesile aktarılan miraslarını da beraberlerinde Arap Yarımadası'na taşıdılar. Onların "el-Medâris (Medreseler)" denilen mekanları vardı ve buralarda bu ilmî mirası okuyor ve okutuyorlardı. Ve yine ibadetlerini yerine getirdikleri ve dinî ayinlerini yaptıkları ayrı mekanları bulunuyordu.

---

[22]Bkz. İsrail Walfnon, *Târîhu'l-Yehûd fî Bilâdi'l-'Arab*, s. 9; Cevâd Alî, *Târîhu'l-'Arab Kable'l-İslâm*, VI, 24; Muhammed İzzet Derveze, *Benû İsrâîl min Esfârihim*, s. 310.

Araplar da Cahiliyye döneminde dünyanın dört bir yanına kervan seferleri düzenliyorlardı. Kureyş'in, Kur'ân'ın da haber verdiği üzere, Kış aylarında Yemen'e, ve yaz aylarında Şam'a olmak üzere iki sefer yapan kervanları vardı. Yemen ve Şam'da ise, büyük çoğunluğunu Yahudilerin oluşturduğu Ehl-i Kitap'tan çok sayıda insan bulunmaktaydı. Dolayısıyla Araplarla, buraya yerleşmiş olan Yahudiler arasında birtakım karşılaşmaların olacağı açıktır. Şüphe yok ki, bu karşılaşmalar ister Arap yarımadasında, isterse yarımada dışında olsun, Yahudi kültürünün Araplara girmesini sağlayan en önemli etkenlerden biri olmuştur. Zira o dönemde Arapların kültürü- çöl hayatı yaşamaları ve cahil olmaları nedeniyle- dar ve sınırlı idi.

Yine şüphesiz, o dönemde, Arapların, Yahudi kültüründen istifade etmeleri aynı şekilde sınırlı ve dar bir çerçevede idi. Çünkü Arapların İslam'dan önceki kültür ufukları, daha geniş bir kültüre uyum sağlayacak nitelik arz etmiyordu.

Sonra İslâm geldi, onun kalıcı kitabı olan Kur'ân da onun öğretilerini getirdi. İslam daveti ilk olarak Arap yarımadası sakinleri arasında ortaya çıktı ve yayıldı. İslâm'ın başkenti Dâru'l-Hicre (Medine) oldu. Buradaki mescitte Resûlullah (sav) ashâbının eğitimi için toplantılar düzenliyordu. Gerek Medine ve çevresi ve gerekse daha uzak yerlerde Benî Kaynuka', Benî Kurayza, Benî en-Nadr, Hayber, Teymâ' ve Fedek Yahudileri gibi Yahudi toplulukları yaşıyordu.

Yahudiler ve Müslümanlar arasındaki bu komşuluk, genelde kültür ve bilgi alışverişinden uzak kalmayan ilişkilere neden oluyordu. Hz. Peygamber, İslâm'ı tebliğ etmek üzere Yahudiler ve Ehl-i Kitap'la yüzyüze geliyor; Yahudiler, kendi aralarında anlaşmazlığa düştükleri bazı hâdiselerde hüküm vermesi için

Hz. Peygamber'e müracaat ediyorlardı. Ayrıca gerek Hz. Peygamber'e üstünlük sağlayarak onu aciz bırakmak, gerekse nübüvvetinin doğruluğunu imtihan etmek amacıyla, ona bazı şeyleri sormak istemeleri de, onların Hz. Perygamber'le bir araya gelmelerine zemin hazırlıyordu. Kur'ân da bu noktaya birçok yerde dikkat çekmiştir.

Müslümanlarla Yahudi grupları arasında meydana gelen bu karşılaşmalarda bazı fikrî münakaşalar oluyor ve dolayısıyla da bazı sorular ortaya çıkıyordu. Ayrıca bütün bunlardan çok daha önemli bir hâdise de, yahudi kültürünü iyi bilen alim ve hahamlardan Abdullah b. Selâm, Abdullah b. Sûriyâ[23], Ka'bu'l-Ahbâr ve bunların dışında daha birçok kişinin müslüman olmasıydı. Bu alimler müslümanlar arasında önemli bir mevkiye sahip durumdaydılar. Bütün bunlar sayesinde İsrâiliyyât kültürü daha geniş bir şekilde İslâm kültürü ile karışmıştır.

İslâm devletinin kültürel sahasına baktığımızda, bu sahanın büyük çoğunluğunun Yahudi kültüründen etkilendiğini görürüz. Bugün elimizde okuyup incelediğimiz Tarih kitapları ve bu alanda meydana getirilen diğer eserlerin bir kısmında, Benî İsrâil ve onların peygamberlerine tahsis edilmiş bölümler buluruz. Bu bölümlerde, Yahudilerin kendi aralarındaki olup-bitenler ile onlara ait önemli olay ve hadiseler anlatılır. Bu rivayetlerde zikredilenlerin bir kısmının aslı da yoktur. İbn Cerîr et-Taberî ve İbn Kesîr Tarih'lerinde bu metodu takip edenlerdendir.

Cedel ve Kelâm ilmi de aynı şekilde İsrâiliyyât'tan etkilenmiştir. Elimizdeki cedel ve kelâm mezheplerine ait kitapları incelediğimizde, bazı fırkalara ait

[23] Ona İbn Sûrî de denir. Bazı tarihçiler onun müslüman olduğunu, sonra tekrar yahudiliğe döndüğünü de söylemişlerdir. Bkz. İbn Hişâm, *Sîre*, II, 104 (Hicâzî matbaası).

inançların, onlara Yahudiler kanalıyla geçmiş olduğunu görürüz. İbnü'l-Esir *Tarih*'inde Ahmed b. Ebî Davûd'dan şöyle bahsetmektedir: "O, diğer mutezilî görüşlerin yanısıra, "Kur'ân'ın mahluk" olduğunu savunuyordu. O bu görüşü Bişr el-Merîsî 'den; Bişr, Cehm b. Safvân'dan; Cehm, Ca'd b. Dirhem'den; Ca'd, Ebân b. Sem'ân'dan, Ebân, da Lebîd b. el-A'sam'ın kızkardeşinin oğlu ve damadı olan Tâlût'tan; Tâlût da, Hz. Peygamber'e büyü yapmış olan ve Kur'ân'ın mahluk olduğunu iddia eden Lebîd b. el-A'sam'dan almıştır.[24]

"*el-Fark beyne 'l-Fırak*" müellifi Ebû Mansûr el-Bağdâdî şöyle demektedir: "Hz. Ali'nin öldürülmediği, onun İsâ (as) gibi göğe yükseltildiği şeklindeki Sebe'iyye inancı, Abdullah b. Sebe' el-Yahudi'nin zihninde filizlenmiş olan sapık bir düşüncedir. O, taraftarları arasında bu fikri yayarak, öldürülen kişinin Ali olmadığı, Şeytan'ın insanlara Ali'nin suretinde görünmüş olduğu, onun da İsâ b. Meryem (as) gibi göğe yükseldiğini iddia etmiştir. Ona göre Yahudî ve Hıristiyanlar İsâ'nın öldürülmesi iddialarında yalan söyledikleri gibi, Navâsıb[25] (Hz. Ali'ye düşmanlık gösterenler) ve Hâriciler de Ali'nin öldürülmesi iddialarında yalan söylemişlerdir. Nasıl ki, Yahudi ve Hıristiyanlar'ın gördüğü şahıs, çarmıha gerili ve İsa'ya benzettikleri birisiydi, Ali'nin öldürüldüğünü iddia edenler de Ali'ye (ra) benzeyen birini ölü olarak gördüler ve onun Ali (ra) olduğunu zannettiler. Oysa Ali (ra), göğe yükseldi. Daha sonra dünyaya inecek ve düşmanlarından intikam alacak."[26]

---

[24] İbn Kesîr, *el-Kâmil*, (el-Emîriyye baskısı), V, 26.

[25] Bunlar Hz. Ali (ra)'ye buğzedilmesi gerektiğini savunanlardır. Onlar Hz. Ali'ye (ra) ellerinden gelen her türlü kötülük ve düşmanlığı yapmışlardır.

[26] *el-Fark Beyne 'l-Fırak*(el-Meârif matbaası)., s. 223-224

İçerisinde yalan ve batıl şeylerin bulunduğu Ehl-i Kitap kültüründen tefsir ve hadis de büyük oranda etkilenmiştir. Burada İsrâiliyyâ'tın kötü bir tesiri sözkonusudur. Çünkü halk tabakası bunları büyük bir merak ve istekle benimsemiş, bazı alimler de apaçık yalan ve yanlış unsurlar içermesine rağmen bu tür haberleri bazen kabullenmeye varan bir müsamaha ile nakletmişlerdir. Bu da birçok müslümanın inançlarını neredeyse bozacak ve düşmanları nazarında İslâm'ı hurafeler ve saçmalıklar dini olarak gösterecek dereceye ulaşmıştır.

Peki ama, İsrâiliyyât'ın tefsir ve hadise bu kadar yaygın şekilde sızması, bu seviyeye nasıl ulaşmıştır?

Ve yine İsrailiyyât, halk tabakası ve cahil insanların gönlünde niçin bu kadar revaç bulmuş ve kabul görmüştür?

Birinci sorunun cevabı olarak şöyle diyebiliriz:

İlimlerin doğuşu ve gelişimi hakkında biraz bilgi sahibi herkes, Tefsir ve Hadis ilminin önemli iki aşama geçirdiğini bilir. Bunlardan birincisi "rivayet" dönemi, ikincisi de, "tedvîn" dönemidir.

a) Rivâyet Dönemi

1. Resûlullah (sav) ashâbı ile birlikte oluyor, onlara dinî ve dünyevî işleri için önemli ve gerekli gördüğü hususları anlatıyordu. Onun sözleri, Allah'ın emir ve yasakları ile ilgili sahâbenin bilmediği hususlarda bazı açıklamaları da içermekteydi.

2. Sahabe, onun sözlerini dikkate alıyor, ezberliyor sonra da Hz. Peygamber'in meclisinde bulunamayan kardeşlerine ve sonrasında kendilerine öğrenci olacak tabiûna bunları ulaştırıyorlardı.

3. Tâbiûn da, sahabe'den nakledilenleri, yine aynı şekilde hem kendi arkadaşlarına aktarıyorlar hem de öğrencilerine rivayet ediyorlardı.

4. Gerek Tâbiûn'un ve gerekse onların takipçilerinin naklettikleri, sadece Hz. Peygamber'e ulaşan merfû rivayetlerle sınırlı değildi. Bilakis rivayetlerinin içinde sahâbe ve tâbiûna ait haberler de bulunmaktaydı. Bunların bir kısmı tefsir niteliğinde olmakla birlikte, bir kısmı da diğer dinî işlerle ilgili açıklamalardı.

5. Ancak Tefsir ve Hadis ile ilgili me'sur rivayet, gerek zabt ve gerekse tesbit açısından her dönemde aynı minval üzere olmamıştır. Sahâbe, naklettikleri rivayetlerin sıhhatine çok önem vermişler; doğruluk, dürüstlük, zabt, adalet ve emanet gibi hususlarda birbirlerine itimat ettiklerinden Hz. Peygamber'in hadisi olarak nakledilen bir rivayeti kabul etmede -çoğunlukla- tereddüt göstermemişlerdir. Bir kısım sahâbenin rivayet konusunda titiz davranması ve bir rivayeti kabul ederken, ravinin şahit getirmesini ya da yemin etmesini istemeleri, ona güvensizliklerinden değil, sırf rivayetin sabit olduğunu teyit etme düşüncesine dayanmaktaydı.[27]

6. Tabiûn asrında hadis uydurmacılığı[28] arttı ve Resûlullah (sav) adına birçok yalan ortaya atıldı. Hadis ravileri, ancak senedi tam olan (müsned) hadisleri kabul ediyorlardı. Ayrıca ravilerin "adaletli" ve "zabt sahibi" olmaları

---

[27] Hâfız ez-Zehebî'nin rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb (ra) kendisine hadis rivayet eden Übeyy b. Ka'b'dan, söylediğinin doğru olduğuna dair mutlaka delil getirmesini istemiş, Übeyy oradan ayrılmış ve Ensar'dan bir gurup insanla karşılaşmış, onlara durumu anlatmış ve onlar bu hadisi Hz. Peygamber'den duyduklarını söyleyince Hz. Ömer, Übeyy b. Ka'b'a: "Ben seni itham etmek istemedim. Ben sadece hadisin sıhhatini tesbit etmek istedim" demiştir (*el-Hadîs ve 'l-Muhaddisûn*, Mısır baskısı, s. 70)

[28] Hadis uydurmacılığının ortaya çıkışı, müslümanlar arasında ilk fitnenin çıktığı tarih olan hicri 41 senesidir. Bu tarihte insanlar Şi'a, Hariciler ve Ehl-i Sünnet olmak üzere bir kısım fırkalara ayrıldılar. Ancak Hadis uydurmacılığının yayılması ve tehlikeli boyutlara ulaşması Tâbiûn döneminde olmuştur.

da mutlak aranan şartlar olmuştu. Müslim Sahih'inin mukaddimesinde İbn Sîrîn'in şöyle dediğini nakletmektedir: "Önceleri hadislerin isnadını sormazlardı. Fitne ortaya çıktıktan sonra raviler: 'Bize hadisi kimlerden naklettinse, isimlerini söyle' demeye başladılar."[29]

7. Tebe-i Tâbiûn döneminde ise, hadis uydurmacılığı daha da artarak, rahatsız edici boyutlara ulaştı. Bidatçıların hevesleri ve İslâm'dan sapmışların gayretleri sonucu, tefsir ve hadise birçok uydurma rivayet karıştı. Müslüman alimler ve özellikle muhaddisler, bu tehlikenin karşısında azimle, kararlılıkla durarak bu iftiraları reddettiler; rivayetlerin batıl olanlarını ortaya çıkardılar ve bunların yalan olduğunu insanlara açıkladılar. Bununla da yetinmeyerek hadis rivayeti ve raviler için bir takım kesin kaide ve kurallar tesbit ederek, bu kurallardan hareketle hadislerin "makbul" ve "merdûd" olanların ayırt edilmesini, rivayetleri kabul ve reddedilecek ravilerin bilinmesini sağlayan ölçüler ve kriterler geliştirdiler.

8. Bu döneme kadar bir rivayetin nakledilmei şöyle gerçekleşiyordu: Rivayet edilen hadis, isnadıyla birlikte zikrediliyor, bu da hadis tenkitçilerinin işini önemli ölçüde kolaylaştırıyordu. Böylece rivayetin derecesini bilmek ve kabul veya reddine ilişkin hüküm vermek zor olmuyordu.

9. Ancak bu nesli, hem rivayet uslûbunda ve hem de rivayet edilen hadis malzemesi konusunda onlar kadar titiz olmayan bir nesil takip etti. Bunlar rivayetlerin senedlerini hazfettiler ve kendilerine bir hadis nakledildiğinde, onun senedini sormadılar. İşte bu, tefsir ve hadis rivayetleri için tam bir felaket oldu. Bu yüzden insanlar neyin hakikat olduğunu bilemiyorlar ve doğruyu yalandan,

[29] Müslim, *Sahîh* (el-Emîriyye Baskısı)., I, 112.

hakkı batıldan ayıramıyorlardı. Şayet rivayet konusunda müsamahakâr davrananlar, naklettikleri haberlerin isnadlarını zikretmiş olsalardı, şüphesiz bunların tenkit edilerek, doğru ya da yalan olduklarına hüküm vermek mümkün olurdu.

b- Tedvîn Dönemi

1. Hem Tefsir hem de Hadis'in tedvini, birinci asrın sonları ile ikinci asrın başlarında birlikte kendini göstermiştir. Ömer b. Abdilazîz'in (ra), ülkenin her tarafında bulunan alimlere, sahip oldukları sahih hadisleri biraraya getirmelerine ilişkin emri ulaşınca, alimler ellerinden gelen gayreti gösterdiler ve onlardan bir kısmı, Hz. Peygamber'in hadislerini toplamak amacıyla birçok şehri dolaştılar. Bu toplanan hadis malzemesinin içerisinde Resûlullah'ın (sav) Kur'ân tefsiri ile ilgili rivayetleri yanında, sahâbe ve tâbiûna ait haberler de bulunmaktaydı. Alimler toplamış oldukları rivayetleri yazıya geçiriyorlar (tedvin) ve bunları çeşitli konu başlıkları altında (bâb) topluyorlardı. "Tefsir" de bu konu başlıklarından biri durumunda idi. Bunun anlamı şu idi: Alimlerin tefsir rivayetlerini toplamaları ve yazıya geçirmeleri, gerçekte hadisin konu başlıklarından biri olan "tefsir" için yapılan bir faaliyetten başka bir şey değildi. Hadis için yapılan bu toplama ve tedvin faaliyeti, aslında tefsirin müstakil bir ilim olmasına yönelik bir çalışma da değildi.

2. Daha sonra bir adım daha atılarak Tefsir, Hadis'ten ayrıldı. Her biri ayrı ayrı tedvin edildi. Böylece "Tefsir" de, "Hadis" gibi müstakil bir ilim dalı oldu. Tefsir (ilminde) –Hadis'ten ayrılmış olmasına rağmen- hâlâ Hadis (ilmi)nin tipik özelliği ve onun izleri devam ediyordu. Bu dönemde tedvin edilenlerin tamamı Hz. Peygamber'den, sahâbeden ve tâbiûndan nakledilenlerin ötesine

geçmiyordu. Ancak rivayet edilenlere yönelik nadir de olsa bazı tercihler ve yönelimler de bulunmaktaydı.

3. Bu dönemde tefsir ve hadisin tedvin biçimi, rivayetlerin senedleriyle birlikte zikredilmesi şeklindeydi. Böylece senedin tenkit edilme imkânı olduğundan, rivayetin sahih ya da zayıflık derecesini de bilmek mümkün oluyordu.

4. Sonra, bir kısım müfessir ve muhaddisler tefsir veya hadisle ilgili rivayetlerin tedvininde sadece metinle yetinip, senedleri tamamen attılar. Bu iş, rivayet döneminde olduğu gibi, tedvin döneminde de büyük bir felakete sebep oldu. Çünkü İsnadların hazfedilmesi, okuyuculara, kitapların müelliflerine güvendiklerinden, içindekilerin tamamının sahih olduğu izlenimi verdi. Bu, daha sonra tefsir sahasında yazanların bazılarını o hale getirdi ki, onlar bu tür yalan ve batıl sözleri içeren metinleri fark etmeksizin bütün anlatılanların doğru ve sahih olduğuna inandılar.

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre:

a- Tefsir ve Hadis, rivayet ve tedvin döneminde açık bir şekilde içiçeydi ve tefsir -me'sur tefsiri kastediyorum- ile hadis arasında bir fark yok gibiydi.

b- Rivayet ve tedvin döneminde tefsire etki eden zayıflık amilleri, aynen hadise de etki etmiştir.

c- Tefsire karışmış olan yalan ve batıl unsunlar, hadise girmiş olan rivayetlerin bir kısmıyla aynı idi. -Kötü düşünce ve amaçlarla- Resûlullah adına birçok hadis uydurulmuş ve ona nisbet edilmişti. Bu uydurulan ve ona nispet edilen rivayetlerin çoğu tefsirle ilgiliydi ve bir kısım sapık ve hilekârlar, bu

rivayetlerle İslâm'ı karalamak ve böylece kendi amaçlarını gerçekleştirmek istiyorlardı.

5. Yukarıda da belirttiğimiz gibi İsrâiliyyât, tefsir ve hadise girmiş olan en tehlikeli unsur olmuştur. Rivayet ve tedvin döneminde önemli bir aşama kaydederek, bu iki sahaya karışmıştır.

Rivayet Döneminde

1. İsrâiliyyât'ın tefsir ve hadise aynı zamanda girdiğini yukarıda kaydetmiştik. Çünkü bu iki ilim, işin başında, biri diğerinden bağımsız değildi ve zorunlu olarak içiçe bulunuyordu. Bu da sahâbe zamanında başlamıştı. Sahâbe, Kur'ân-ı Kerîm'i okuyor, kıssa ve bir kısım haberlere baktıklarında, bu konulardaki ayetlerin sadece vaaz ve ibret maksadını taşıdığı, teferruata dair bilgi sunmadığı ve olayların tafsilatını değil, özetini verdiğini görüyorlardı. Ancak Ehl-i Kitab'la komşu olmaları ve onlardan bir gurubun İslâm'ı kabul etmesi sebebiyle, Tevrat, İncil ve bunların şerh ve yorumlarının, Kur'ân'ın sözettiği birçok olayı ve özellikle de Peygamberlerin kıssaları ile ilgili haberleri ve ayrıca Kur'ân'ın bahsetmediği birçok hususu da ayrıntılı bir şekilde haber verdiğini biliyorlardı.

2. Sahâbenin bazıları, bu kıssalarla ilgili tafsilatı öğrenmeyi arzuluyor, Ehl-i Kitab'dan müslüman olanlarla karşılaştıklarında, öğrenmeyi istedikleri bu türden şeyleri onlara soruyor ve onlar da bildikleri kadarıyla cevap veriyorlardı.

3. Ancak sahâbenin bir kısmının, Kur'ân-ı Kerîm'in özet olarak verdiği ve hakkında Resûlullah'dan hiçbir şeyin sabit olmadığı hususların tafsilatını öğrenmek amacıyla Ehl-i Kitâb'a müracaat etmesi, dar bir alanla sınırlı idi ve

sahâbenin kendilerine rivayet edilen şeyleri kabul etmeleri, ileride zikredeceğimiz birtakım şartlara bağlıydı.

4. Daha sonra Tâbiûn dönemi geldi. Bu dönemde Ehl-i Kitâb'tan nakil iyice arttı, tefsir ve hadiste İsrâilî rivayetler şaşırtıcı bir şekilde çoğaldı. Bunun sebebi ise, Ehl-i Kitab'tan birçok kişinin İslâm'a girmesi ve insanların onların kitablarında yer alan ilginç şeyleri öğrenmeye olan aşırı istekleri idi. Hatta bu dönemde, kendilerine ulaşan İsrâiliyyât haberleriyle, tefsirdeki bir kısım zayıf noktaları gidermeyi düşünen bazı müfessirler ortaya çıktı. Tamamı saçma sapan kıssalar içeren tefsirdeki bu rivayetlerin, daha sonraları tefsir kitaplarında Katâde[30] ve Mücâhid[31] gibi alimlere nisbet edildiğine şahit olmaktayız.

5. Tabiûn asrından sonra da İsrâiliyyât'i çok seven, Ehl-i Kitab'ın sözlerini hiçbir şekilde reddedilmez gören ve aklın tasavvur dahi edemeyeceği birçok rivayeti Kur'ân'a yamamaya çalışmaktan çekinmeyen insanlar ortaya çıktı. İsrâilyyât'a olan bu aşırı ilgi ve çoğu hurafe olan bu tür haberleri nakletme tutkusu, tedvin dönemi gelinceye kadar devam etti.

6. Bu dönemde tefsir ve hadisi İsrâiliyyâtla dolduranların büyük bir kısmının, kıssacılar olduğu kabul edilir. Bunlar mescidlerde veya başka yerlerde halkla beraber oluyorlar, onların hoşlarına gidecek ve onların kalblerini kazanacak şeyler anlatıyorlar ve bunu kendi çıkarları için bir vasıta görüyorlardı!!...

---

[30] Katâde b. Di'âme el-Sedûsî (ö. h. 117).

[31] Mücâhid b. Ceber el-Mekkî (ö. h. 104 meşhur rivayete göre). Bazı alimler, Ehl-i Kitab'dan nakilde bulunduğu için onun tefsirinden uzak durmuşlardır.

Tedvin Döneminde

1. Biliyoruz ki, Hadis (ilmi) de diğer ilimlerle birlikte tedvin edilmiştir. O dönemde Tefsir, Hadis'in bölümlerinden biri durumundaydı. İşin başında, toplanan rivayetler, senetleriyle birlikte nakledilirdi ve bunlar genel olarak İsrâilî haberlerden de uzaktı. Ancak şer'î bir nassa muarız olmayan az sayıda İsrâilî rivayetlere rastlamak mümkündü. Bu rivayetlerin bir kısmını, Sahîh-i Buhârî ve benzer önemli hadis kitaplarında Hz. Peygamber'den sahih bir yolla nakledilen, Benî İsrâîl hadisleri gibi İsrâilî rivayetler oluşturmaktaydı.

2. Sonra Tefsir, Hadis'ten ayrıldı ve her biri kendi başına tedvin edildi. İlk başta rivayetler senedleriyle birlikte tedvin edilmekteydi. Tedvin edilen rivayetler içinde İsrâilî haberler az değildi. Hatta bunlardan bir kısmı saçma ve garip rivayetlerdi. Bu haberleri nakleden müfessirler, bu haberlerin senetleri zikredildiği müddetçe kendilerini sorumluluktan kurtulmuş olarak görüyor ve senedin tenkidinin o işe vakıf olanlara düştüğünü söylüyorlardı. Eskiden hadis alimleri şöyle derdi: "Men esnede leke fekad hameleke- bir haberin senedini sana zikreden, sorumluluğu sana yüklemiştir." Hicri 310 senesinde vefat eden İbn Cerîr et-Taberî işte bu alimlerden biridir.

3. Bu dönemden sonra tefsir ve hadisle ilgili rivayetlerin senetlerini hazfederek tedvin eden, yazdıklarına dikkat göstermeyen, sahih ve sakîm bütün rivayetleri eserlerinde biraraya getiren bir nesil geldi. Bu da beraberinde birçok İsrâilî rivayetin nakledilmesine sebep oldu ve insanların dini işlerinde sıkıntılar meydana getirdi. Zaman geçtikçe insanların bazıları tefsir ve hadisin yazılmasında gevşeklik gösterdi. Öyle ki isrâilî rivayetlerin tutkunu olan, hatta bu rivayetler konusunda neredeyse gözünden hiçbir şeyi kaçırmayan bazı

insanlar ortaya çıktı. Hicri 427 senesinde vefat etmiş olan Ebû İshâk es-Sa'lebî bunlardan biridir.

4. Bu işi meslek haline getirenler, keşke insanların başına bu hurafeler nedeniyle iş açmasalardı! İslam düşmanlarının Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün (sav) Sünnetine yönelik hakâretlerinin beslendiği verimli bir malzeme olan ve bu özelliğini devam ettiren bu saçmalıklardan eserlerini korumuş olsalardı! Keşke bunu gerçekleştirselerdi! O zaman Kur'ân'ın saygınlığı ve hadisin kudsiyetini korumuş olurlardı.

5. Büyük alim İbn Haldun *Mukaddime* adlı eserinde, İsrâiliyyâtın tefsire girişi ve gelişiminin başlangıcına dikkat çekmekte ve İsrailî haberlerin zikredilmesinin sebeblerini de açıklamaktadır. Biz burada faydasına binaen onun bu konu ile ilgili sözlerini kısaca aktarmak istiyoruz.

Şöyle demektedir:

"Geçmiş dönemdeki alimler, bu konuyla (naklî tefsirle) ilgili rivayetleri toplamış ve korumuşlardır. Ancak onların bu konuyla ilgili olarak yazıkları kitaplarda zayıf ve doğru, makbul ve merdud (kabul edilen ve reddedilen) rivayetler bir araya getirilmişti. Bunun sebebi ise, Araplar'ın (semavî) kitapları olmayan ve ilimden de yoksun bir kavim olmalarıydı. Ayrıca onlar ağırlıklı olarak göçebe halinde yaşıyor, okuma ve yazma da bilmiyorlardı. Varlıkların (kâinatın) sebepleri, yaratılışın başlangıcı, varoluşun sırları gibi herkesin merak ettiği şeyleri öğrenmek istediklerinde, Tevrat ehli olan yahudilere ve Tevrat'ı da kabul eden Hristiyanlara başvuruyorlardı. O dönemde Araplar arasında yaşayan Tevrat Ehli, Araplar gibi göçebe bir hayat yaşıyorlardı. Tevrat ehlinden olan halk tabakası ne biliyorsa, Arapların bilgilerine başvurduğu kişiler de ancak o

kadar bilgiye sahipti. Tevrat ehlinin çoğunluğunu Yahudî dinini kabul etmiş olan Himyer Arapları oluşturuyordu. Bunlar İslâmiyet'i kabul ettikten sonra da - İslâmî temel hükümlerle hiç de ilgisi olmayan- yaratılış başlangıcı, olağanüstü hal ve hâdiseler, büyük kargaşa, fitneler gibi olaylara ilişkin eski bilgilerini muhafaza ettiler. Ka'bü'l-Ahbâr, Vehb b. Münebbih, Abdullah b. Selâm ve benzeri kişiler, Tevrat ehlinin ileri gelenleri durumundaydı. İşte tefsir kitapları bu kişilerden nakledilen rivayetlerle doldu. Bu kişilere ait rivayetler, amel edilmesi gerekli şerî hükümlerle ilgisi bulunmadığından, bunların sıhhati konusunda da herhangi bir araştırma yapılmıyordu. Müfessirler de bu rivayetler konusunda müsamahalı davrandılar ve eserlerini bu tür haberlerle doldurdular. Bu rivayetlerin aslı ise, yukarıda dediğimiz gibi, göçebe olarak yaşayan, inceleme ve araştırma yapmaktan uzak ve naklettiklerinin doğru olup olmadığını bilmeyen Tevrat ehlinden alınmıştı. Ancak bu kişiler İslâmiyet'i kabul etmeleriyle, müslümanlar arasında büyük derece, şöhret ve mevki kazandıklarından, o günden bu yana naklettikleri haberler de olduğu gibi kabul edildi..."[32]

Bu makale bize, ibn haldun'un bu meseleyi sosyal ve dinî iki sebebe dayandırdığını göstermektedir. Arapların göçebe olarak yaşamasını, okuma yazma bilmemelerini, kendilerinden önceki ehli kitab'a sordukları ve her insanın öğrenmeyi arzu ettiği varlığın sebebleri, yaratılışın başlangıcı ve varoluşun sırları gibi şeyleri bilmek istemelerini meselenin sosyal yönü olarak kabul etti.

---

[32] İbn Haldun, *Mukaddime* (Şarkıyye baskısı), s. 490-491

6. Diğer taraftan onların, rivayetleri alırken sahih olup olmadığına bakmamalarını ve bu konudaki ihmal ve dikkatsizliklerini –ki bu konudaki rivayetler ahkâmla ilgili olmadığından, sahih olup olmadığına fazla ehemmiyet vermiyorlardı- de meselenin dinî yönü olarak kabul etti.

Gerek bu ve gerekse diğer sebeplerden ötürü tefsir kitaplarının birçoğu farklı din ve karşıt görüşlerin kalıntılarından oluşan bir karışım haline gelmiştir.

"Acaba neden İsrâiliyyât halk nezdinde ve cahil zihinlerde bu kadar benimsenmiş ve kabul görmüştür?" şeklindeki ikinci soruya gelince, buna şu cevapları verebiliriz:

1- İslam ve müslümanların elde etmiş olduğu kuvvet, özellikle yahudileri dehşete düşürmüş, bunun sonucu olarak da onlar, bir taraftan İslâm'ın başına kötü şeylerin gelmesini dört gözle beklerken, diğer taraftan müslümanlarla savaşmak ve insanları İslam'dan alıkoymaktan geri durmamışlardır. Ancak İslam, öğretilerinin gerçekliği sebebiyle, onların bu beklentilerini boşa çıkardığı gibi, müslümanlar da kesin ve samimi inançlarının verdiği güçle, düşman ordusunun çokluğu ve kuvvetine rağmen, başarılı seferlerinden ve parlak fetihlerinden geri durmamışlardır. Bu durum, İslam'a kızan Yahudi ve diğer düşmanları, hedeflerine ulaşmak için yeni bir yol aramaya sevketti. Onlardan bir gurup, gerçekte kalpleri İslam'dan uzak olduğu halde İslâm'ı kabul etmiş gözüktüler. Ayrıca gerçekte gönüllerini kin kaplamış olduğu halde, Rasûlullah'ın (sav) Ehl-i Beyt'ine özel bir sevgi besliyorlarmış gibi davrandılar. Müslümanların Hz. Peyhamber'in Ehl-i Beyt'ine gösterdiği yakınlık ve sevgiden yararlandılar. Ehl-i Beyt'e zulüm edildiği iddiası ile hüzünlü ve kederli gözükerek timsah gözyaşları döktüler ve karalara büründüler. Ehl-i

Beyt'i takdir ve takdiste o kadar aşırı gittiler ki, onları peygamberlik mertebesine, hatta daha üstün bir dereceye yükselttiler. Ebû Bekr, Ömer ve Osman'ı (ra), Hz. Ali ve onun soyunun hakkı olduğunu iddia ettikleri halifeliği, gasbedenler olarak niteleddiler. Bu konuda tamamı yalan-yanlış olan birçok hadis uydurdular. Ayrıca çoğu yahudi kaynaklarından alınmış acaip kıssalar düzdüler.

Kıssa uydurup halk arasında ve özellikle bu tür haberlere değer veren cahil kimseler içerisinde yaymak, onlar için çok kolaydı. İşte bu yüzden bir bakıyorsunuz ki, bu kıssalar halk arasında yayılmış ve bazı insanlar da bunları Resûlullah'a (sav) nisbet edilmiş rivayetler diye toplamışlar! Halbuki Rasûlullah bunlardan, bunları uyduranlardan ve bu tür yalanlardan uzaktır.

2- Kıssacılar, bazı müslüman yöneticileri olduğu gibi, bazı müslüman alimleri de sıkıntıya düşürecek şekilde çoğalmıştır. Bu yönetici ve alimlerin bir kısmı, kıssacıları mescidlerden kovmuşlar, insanların onlarla sohbet etmelerine ve anlattıklarını dinlemelerine mani olmuşlardır.[33]

Kıssacılar, insanların gönlünü kazanarak, anlattıkları garip ve ilginç şeylere inanmalarını istiyorlardı. Tabii ki insan (nefis)- eğer kendini koruyacak bir ilim, hak ve batılı ayırd edecek sağlam bir basiretten yoksun ise- çoğunlukla bu acaip şeylerden hoşlanır, yalan ve düzmece olsa da kolaylıkla bu garip şeylere teslim olur.

---

[33] Hz. Ali bu şekilde davranmış ve el-Hasen el-Basrî'yi bu uygulamanın dışında tutmuştur. Zira o doğru şeyleri anlatmıştır. (Bkz. Gazalî, *İhyâ*, I, 58-59); Abdullah b. Ömer (ra) da aynı şekilde davranmış, hatta o kıssacıları mescidden çıkartmak için polisiye tedbirlere bile başvurmuştur. (Bkz. *el-Hadîs ve'l-Muhaddisûn*, s. 188); Abbasî halifesi Muğtezıd da böyle yapmıştır (Bkz. Suyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ*, s. 246). Bunların dışında daha başka birçok alim, halkın kalpleri ve akaidlerine zarar verdiğini düşündükleri kıssacılara aynı şekilde muamele etmişlerdir.

Büyük alim İbn Kuteybe, Hadis'e karışıklık ve fesadın girme sebeplerinden biri olarak gösterdiği bu kıssacıların, halkın gönlünde bıraktığı tesirin büyüklüğünü bizlere tasvir etmekte ve şöyle demektedir: "Şüphesiz onlar (kıssacılar) halkın dikkatlerini kendilerine çekerler ve onlara münker (kabul edilemez), garip ve uydurma hadisleri anlatırlardı. Kıssacının anlattıkları duyulmamış ve akıl dışı şeyler, kalbi hüzünlendiren ve gözleri yaşartan hoş şeyler olduğu müddetçe, halkın işi-gücü onlarla oturup sohbetlerine kulak vermek olurdu. Onlardan biri Cennet'ten bahsettiğinde: "Orada misk veya za'ferandan huriler vardır. Onların kalçaları bir mil'e bir mil genişliğindedir. Ve Allah dostlarına beyaz inciden bir köşk hazırlar. Köşkün içerisinde yetmiş bin özel odası vardır. Her özel odada yetmiş bin yataklık, her yataklıkta da yetmiş bin döşek ve her döşekte yetmiş bin şu şu... vardır" derler ve bu "... her yetmiş bin şeyde şu vardır.." sözleri bitmek tükenmek bilmez. Sanki ona göre bu sayının yetmiş binden az veya çok olması caiz değildir.

Yine kıssacı şöyle der: "Cennetliklerden birinin, Allah katındaki derecesinin en küçüğü, Allah'ın ona dünya kadar, hatta daha fazla olarak şunları şunları vermesidir." Bu miktarlar çoğaldıkça, halkın hayreti de o kadar artar ki, onu dinlemek için orada uzun müddet otururlar; eller de bahşiş vermede daha hızlı hareket ederdi. Halbuki Allah Kur'an'da bize Cennet'te neler olduğunu, kıssacıların ve başkalarının anlattıklarına gerek bırakmayacak şekilde haber vermektedir"[34]

[34] İbn Kuteybe, *Te'vîlü Muhtelefi'l-Hadîs*, s. 355

Kıssacıların halkın gönlünde bıraktığı tesirinin ne dereceye ulaştığını öğrenmek amacıyla, Âmir eş-Şa'bî'nin bizzat kendi başından geçmiş şu ilginç olaya kulak verelim. Diyor ki:

"Abdulmelik b. Mervân, yanında Şam'ın ileri gelenlerinin bulunduğu bir sırada, onlara hitaben: 'Iraklıların en alimi kimdir? diye sorar. Onlar da: 'Âmir eş-Şa'bî'den daha alim kimse tanımıyoruz' derler. Halife bana bir mektup yazılmasını emreder. Ben de bunun üzerine yola çıktım ve Tedmür'e vardım. O gün Cuma idi. Mescide namaz kılmak için girdim. Baktım ki, içeride kocaman sakallı bir şeyh var. Halk onun çevresine oturdu ve o başladı anlatmaya. 'Bana falandan, falandan diyerek Hz. Peygamber'e nisbetle şöyle dedi: *Allah iki sûr yaratmıştır. Her bir sûr'da iki üfleme olacaktır. Ölüm üflemesi ve diriliş üflemesi.* (Şa'bî diyor ki:) 'Kendimi tutamadım, namazı hemen tamamladım ve şöyle dedim: *Ey Şeyh! Allah'tan kork ve hatalı şeyler söyleme. Allah sadece bir sûr yaratmıştır ve bu sûr iki kez üflenecektir. Ölüm üflemesi ve diriliş üflemesi.* Bunun üzerine o şahıs bana şöyle dedi: 'Ey facir! Bunu bana falan, falan haber verdi. Oysa sen bunu reddediyorsun.' Akabinde ayağından nalinini çıkardı ve bana vurdu. Orada bulunanlar da bana onunla birlikte saldırdı. "Vallahi, Allah otuz sûr yaratmış ve her sûr'da da bir üfleme olacaktır' diye yemin ettim de o zaman beni bıraktılar. Neticede yolculuğa devam ettim ve Şam'a geldim. Abdulmelik'in huzuruna çıktım ve onu selamladım. Bana: 'Ey Şa'bî! Yolculuğun esnasında başına gelen en ilginç şeyi bize anlat' dedi. Ben de yukarıdaki olayı anlattım. Bunun üzerine o kadar güldü ki, elini dizlerine vurdu."[35]

---

[35] *Tahzîru'l-Havâs min Ekâzîbi'l-Kussâs*, s. 51-52.

3- Kıssacılar, anlattıkları kıssaların kabul görmesi için yalana ve halkı aldatmaya başvuruyorlardı. Bu şekilde naklettikleri birçok şeyi, bazı büyük hadis âlimlerine ve onların hocalarına nisbet ettiler. Bunların bir kısmını Resûlullah'a, bir kısmı da sahâbeye kadar dayandırılıyordu. Onların bu şekilde davranmaları, anlatmış oldukları kıssaların dinleyenlerine güven vermesine ve onlarının bu hikayeleri kabul etmelerine sebep oluyordu. Tabii ki bir rivayet için böyle bir nisbet söz konusu olmadığında, onun güvenirliği ve kabul edilebilirliğinden bahsetmek çoğunlukla mümkün değildi.

Bazı kıssacıların, rivayet ettiklerini ileri gelen muhaddislere nisbet ederek yalan söylemeleri, yüzsüzlük noktasına ulaşmıştı. Suyûtî, bu konuda Cafer b. Muhammed et-Tayâlisî'den şöyle bir haber nakletmektedir. O şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn *Rasâfe* Mescidinde namaz kıldılar. Bu sırada bir kıssacı ayağa kalkarak şöyle dedi: 'Bana Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn haber verdi. Onlara Abdurrezzâk - Ma'mer - Katâde- Enes tarıkıyla geldiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: 'Kim *lâ ilâhe illallah* derse, Allah onun her kelimesi için gagası altından, tüyü mercandan bir kuş yaratır." Daha sonra yaklaşık yirmi sayfalık bir kıssayı anlatmaya başladı. Bu sırada Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn birbirlerine bakmaya başladılar. Ahmed, Yahyâ b. Maîn'e: 'Bunu sen anlattın mı?' diye sordu. O da: 'Hayır, vallahi şimdi duydum' dedi. Kıssacı kıssayı bitirince, etrafındakilerden para topladı ve daha sonra oturarak paranın ne kadar olduğunu hesaplamaya başladı. Yahyâ b. Maîn onun elinden tutarak, "buraya gel" dedi. Kıssacı da onun hediye vereceğini zannederek geldi. Yahyâ ona: "Bu (anlattığın) hadisi sana kim haber verdi? dedi. O da: "Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn" diye cevap verdi. Yahyâ ona: "Ben Yahyâ b. Maîn'im. Bu da Ahmed b. Hanbel. Bizler kesinlikle

Rasûlullah'dan böyle bir hadis duymadık. Dolayısıyla bu söylediğin yalandan başka bir şey değildir deyince, buna karşılık kıssacı şöyle dedi: 'Sen Yahyâ b. Maîn misin?. O da 'Evet' dedi. O,'Ben Yahyâ b. Maîn'in ahmak biri olduğunu duyardım, ancak buna şimdi inandım'dedi. Yahyâ: 'Benim ahmak olduğumu nasıl anladın?' deyince o: 'Sanki dünyada sizden başka Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel yok, öyle mi? Ben on altı tane Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn'de hadis yazdım'' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ahmed elini yüzüne götürdü ve ona: 'bırak gitsin onu' dedi. O da ikisiyle alay edercesine kalktı, gitti.[36]

3. İslâm İnançları Üzerinde İsrâiliyyât'ın Etkinlik Süreci ve İslâm'ın Kudsiyeti

Şüphe yok ki, batıl ve hurafelerle dolu olan İsrâiliyyât'ın çoğu, Rasûlullah'a (sav) ve onun ashâbına (ra) nisbet edilmektedir Tefsirle meşgul olanların bir kısmı, bazı Kur'ân âyetlerinin bu rivayetlerle açıklanmasını bir kaide haline getirmişlerdir. Bu da büyük bir tehlike ve devam edegelen bir kötülük kaynağı olmuş ve aşağıdaki sonuçları doğurmuştur:

1- Bu İsrâilî rivayetler, müslümanların inançlarının bozulmasına sebep olmuştur. Çünkü bu tür haberler, Allah hakkında tecsim ve teşbih gibi hususları içermekte, O'nu kemal ve celâline yakışmayan şeylerle vasfetmektetir. Yine peygamberlerden ismet sıfatını kaldırmakta, onları şehvet düşkünü, arzularının esiri göstermektedir. Ayrıca değil bir peygambere, normal bir insana bile layık olmayan birtakım çirkinlik ve iğrençlikleri onlara nispet etmektedir.

---

[36] *Tahzîru 'l-Havâs min Ekâzîbi 'l-Kussâs*, s. 48-49.

İşte Allah'ın kudret ve celâline yakışmayan kabul edilemez (münker) İsrâiliyyât örneklerinden birisi, Tekvîn Bölümü'nün 18. Bab'ında zikredilen şu hususdur. Buna göre, Lut kavmini helâk etmek üzere Allah ve beraberinde iki melek, İbrâhim'in karşısına üç insan sûretinde çıkarlar. İbrahim (as) onları karşılamaya hazırlanır. Onları yanında istirahat etsinler, ayaklarını yıkasınlar, yemek yesinler diye davet eder. Onların bunu kabul etmesi üzerine İbrahim, çadırına hızlıca giderek Sâre'ye: "Çabuk, üç ölçek has un hazırla, yoğur ve pide yap" der ve ardından İbrahim sığırlara koşarak, körpe ve iyi bir buzağı seçip, hazırlasın diye uşağına verir. Sonra ayranı, sütü ve hazırladığı buzağıyı alıp önlerine koyar. Onlar da bir ağacın altına oturup yerler. Sonra Rab, Sâre'nin durumu ve Lût kavminin helâkıyla ilgili olarak İbrahim'le konuşmaya başlar. Konuşması bitince Rab gider, İbrahim de kendi mekanına döner..."

Oysa Kur'ân'ı Kerîm Lût kavminin helâkıyla ilgili kıssayı sunarken, İbrahim'e gelenlerin, Allah tarafından gönderilen melekler olduğunu, onların insan suretinde geldiklerini, İbrahim'in onların melek olduğunu anlamadığı ve onlara yemek olarak kızartılmış bir buzağı ikram ettiği, onların ise bunu yemedikleri, İbrahim'in onları yadırgadığı ve onlardan dolayı içine bir korku düştüğü ve netice de kendilerinin, Allah'ın Lût kavmini helak etmek üzere gönderdiği melekler olduğunu ona açıkladıkları ifade edilmektedir.

Bu kıssa, Kur'ân-ı Kerim'de bu İsrailî zırvalardan uzak bir şekilde gelmiştir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Andolsun ki elçilerimiz (melekler) İbrahim'e müjde getirdiler ve: 'Selâm (sana)' dediler. O da '(Size de) selam' dedi. Ve hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini yemeğe*

uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: Korkma! (biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik."[37]

Yine bunun gibi, Allah'ın yüceliği ve kemâline yakışmayan şeylerden birisi de Tekvîn Bölümü'nün 2. Bâb'ında anlatılanlardır. Buna göre Allah, Dünya'yı yaratma işini bitirip yedinci günde dinlenmiş, bu günü mübarek kılmış ve onu takdis etmiştir. Zira Allah, yaptığı bütün işleri bitirip o günde istirahat etmiştir."

Oysa Kur'ân-ı Kerîm gayet açık bir şekilde Allah için yorgunluk halinin asla olamayacağını *"Andolsun biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Bize hiçbir yorgunluk çökmedi"*[38] mealindeki ayetiyle ortaya koymaktadır.

Kabul edilemez İsrâiliyyât haberlerden bir diğeri de, peygamberlerin kötülenmesi ve İsmet sıfatlarının olmadığına ilişkin Tekvîn Bölümü, 19. Bâb'da anlatılan; Lût'un (as) iki kızının babalarına içki sunmaları, Lût'un onlarla zina yapması, kızların ondan hamile kalmaları, herbirinin birer oğlan çocuk dünyaya getirmesi, büyük kızın oğlunun günümüze kadar Moablıların atası; küçük kızın oğlunun da Benî Amven'in atası olduğu ile ilgili haberlerdir!!

Kur'ân-ı Kerim, Lût'un (as) kendi kavmine kötülüğü, fuhşu bütün çeşitleriyle yasakladığı, ve onun bu tür şeyleri hoşgörmediğini açıkça şöyle dile getirmektedir: *"Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıp da, insanlar içinden erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Doğrusu siz sınırı aşmış (sapık) bir kavimsiniz!"*[39] Buna göre O'nun (Lût peygamber) Allah'ın ma'sûm nebisi

---

[37] 11. Hûd, 69-70.
[38] 49. Kaf, 38.
[39] 26. Şuarâ, 165-166.

olduğu halde nasıl olur da böyle bir çirkinliği ve iğrençliği yaptığı tasavvur edilebir?

II. Samuel Bölümü'nün 11. Bâb'ında zikredilen husus da yine bu tür haberlerdendir. Buna göre Davud (as) bir akşam vakti yatağından kalkmış, Kral'ın evinin damında gezinmeye çıkmış, damdan bakınca, yıkanmakta olan güzel bir kadın görmüş, birisini kadın hakkında bilgi toplaması için göndermiş, kendisine o kadının Uriya'nın hanımı olduğu haber verilmiş, onu getirtmiş ve onunla yatmış, kadın öndan hamile kalmış ve bunu Dâvud'a söylemiş, Davud da Üriya'dan kurtulup, karısı kendisine kalsın diye Yuab'a bir mektup yazarak, onu çetin bir savaşta görevlendirmesini ve orada öldürülmesini temin etmesini emretmiş."

Ne Dâvud (as) ne de başka bir peygamberin şehevî arzuları için bu derece kötü duruma düşmesi, başkasının hanımıyla zina yapması, bir kişinin öldürülmesi için tuzak kurması vb. düşünülemez. Şüphesiz bu, büyük bir iftiradır. Esas şaşılacak olan ise, bu haberin mukaddes olduğu iddia edilen bir kitapta yer alması ve bu kitabın Allah'a nisbet edilmesidir!

Yine Huruç Bölümü, 32. Bab'da, nübüvvet makamına yakışmayan ve bir peygamberi, risalet amacının karşıtı şeylere davet eder gösteren, ifadeler de bu türdendir: Sözkonusu yerde belirtildiğine göre, Benî İsrâîl için buzağı heykeli yapan ve ona ibadet etmeye çağıran kişi Hârûn (as)'ın bizzat kendisidir!!.. Kur'ân-ı Kerîm Benî İsrâil için buzağı heykeli yapanın, es-Sâmirî olduğunu açıkça belirtmektedir. Hârûn (as) bunu kabul etmediği gibi, onları bu buzağı heykeli sebebiyle fitneye düşmekten de sakındırmıştır. Nitekim Kur'ân'da bu konuda şöyle buyrulmaktadır:

"Seni acele ile kavminden ayrılmaya sevkeden nedir, ey Musa! Musa: İşte, dedi, onlar da benim peşimdeler. Ben, memnun olasın diye sana acele ile geldim Rabbim. Allah buyurdu: Senden sonra biz, kavmini (Harun ile kalan İsrailoğullarını) imtihan ettik ve Sâmirî onları yoldan çıkardı. Bunun üzerine Musa, öfkeli ve üzüntülü olarak kavmine döndü. Ey kavmim! dedi, Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? Şu halde size zaman mı çok uzun geldi, yoksa üstünüze Rabbinizin gazabının inmesini mi istediniz ki, bana olan vâdinizden döndünüz? Dediler ki: Biz sana olan vâdimizden, kendi kudret ve irademizle dönmedik. Fakat biz, o kavmin (Mısırlı'ların) zinet eşyasından bir takım ağırlıklar yüklenmiş, sonra da onları atmıştık; aynı şekilde Sâmirî de atmıştı. Bu adam, onlar için, böğürebilen bir buzağı heykeli icat etti. Bunun üzerine: İşte, dediler, bu, sizin de Musa'nın da tanrısıdır. Fakat onu unuttu. O şeyin, kendilerine hiçbir sözle mukabele edemeyeceğini, kendilerine ne bir zarar ne de bir fayda vermek gücünde olmadığını görmezler mi? Hakikaten Harun, onlara daha önce: Ey kavmim! Demişti, siz bunun yüzünden sadece fitneye uğradınız. Sizin Rabbiniz şüphesiz çok merhametli olan Allah'tır. Şu halde bana uyunuz ve emrime itaat ediniz"[40]

Bazı tefsir kitaplarında peygamberlerin ismetlerine yakışmayan daha birçok haber bulunmaktadır. Biz bunların bir kısmını Tefsir ve Hadis kitaplarındaki İsrâiliyyât örneklerinden bahsederken kaydedeceğiz.

2- Bu tür İsrâilî haberler, İslâm Dini'ni tamamen sapık akılların ve sapıtmış toplulukların ürünü, aslı astarı bulunmayan yalanlarla, batıl inançlar ve hurafelelerle dolu bir din olarak tasvir edilmesine sebep olmuştur. Âdem (as)

[40] 20. Tâhâ, 83-90.

hakkında anlatılan, onun başının bulutlara yahut semaya ulaştığı, hatta göğe sürttüğü ve bu yüzden saçlarının döküldüğü, yeryüzüne indiğinde Cennet'ten çıkarıldığına ağladığı, gözyaşlarının deniz haline geldiği ve orada gemilerin yüzdüğü[41] gibi ifadeler de bu türdendir. Yine Davud (as)'un, Allah'a kırk gece secde ettiği, ağladığı, gözyaşlarıyla otların bittiği, nefes aldığında da bütün bitkilerin dalgalandığına dair rivayetler[42] de böyledir.

Kurtûbî'nin tefsirinde "*Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunan (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler...*"[43] ayetiyle ilgili olarak, Hamele-i Arş meleklerinin ayaklarının yerin en alt tabakasına ulaştığı, başlarının da Arş'ı deldiği rivayet edilmektedir. Kurtubî aynı konuda Ka'bu'l-Ahbâr'ın şöyle dediğini nakletmektedir: "Allah Arş'ı yarattığı zaman Arş: 'Allah benden daha büyük bir varlık yaratmayacak' dedi ve titredi. Bunun üzerine Allah onun boynuna öyle bir yılan doladı ki, bu yılanın yetmiş bin kanadı, her kanatta yetmiş bin tüyü, her tüy de yetmiş bin yüzü, her yüzde yetmiş bin ağzı, her ağızda yetmiş bin dili vardı. Her gün ağzından, yağmur damlaları, ağaç, yaprak, toprak, taş, dünya günleri ve bütün melekler sayısınca tesbih çıkardı. Yılan Arş üzerinde çöreklenir, yılanın çöreklenmiş halinde bile arş, onun ancak yarısı kadar olurdu."[44]

3- İsrâiliyyatın tefsir ve hadise girmesinin bir diğer sonucu da, bazı sâhabe ve tâbiûn alimlerine güveni neredeyse gidermiş olmasıdır. Zira sikâ ve adil olarak bilinen, müslümanlar arasında tefsir ve hadis ilminde meşhur olmuş ve

---

[41] İbn Kuteybe, *Te'vîlü Muhtelefi'l-Hadîs*, s. 335 İbn Cerîr de tefsirinde bu rivayeti zikretmiştir.
[42] Aynı yerler.
[43] 40. Mü'min, 7.
[44] *Tefsîru'l-Kurtubî*, (Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye baskısı), XV, 294-295.

dînin önemli temsilcileri arasında gösterilen birçok alime nisbet edilen kabul edilemez İsrâiliyyât haberleri, azımsanmayacak derecede çoktur. Bu alimler, isrâiliyyât türü haberlerin kendilerine nisbet edilmesinden dolayı en çirkin şekillerde itham edilmişlerdir. Bazı şarkiyatçılar ve onların yolundan giden müslüman alimler, bu kişileri İslâm ve müslümanlara tuzak kuran ve insanları hak yoldan saptıtan kişiler olarak görmüşlerdir. Bu şekilde kabul edilen ve haklarında peşin hükümle davranılan kişilerin başında Ebû Hureyre, Abdullah b. Sellâm, Ka'bu'l-Ahbâr, Vehb b. Münebbih gibi İslâm'da önemli bir yeri bulunan alimler gelmektedir.

4- Bunun bir başka sonuca da insanların, Kur'ân'ın gönderiliş gayesinden uzaklaşmaları ve onun ayetlerini düşünmeyi, ibret almayı ve nasihatlarından istifade etmeyi, hükümlerini araştırmayı bir kenara bırakarak; içinde hayır bulunmayan bir amaca, önemsiz küçük şeylere, tamamen boş olan tafsilatlara ve öğrenilmesinde vakit kaybı dışında hiç fayda olmayan şeylere yönelmeleridir. Kehf ashâbının köpeğinin rengi, ismi ile ilgili tartışmalar; Musa'nın asâsının hangi ağaçtan olduğu, Hızır'ın öldürdüğü gencin ismi, Nuh'un gemisinin uzunluğu, genişliği ve yüksekliği, içindeki hayvanların isimleri ve buna benzer Kur'ân'ın işaret etmekle birlikte bilinmesi ve zikredilmesinde müslümanlar için hiçbir fayda taşımayan hususlar, bunlara örnek verilebilir.

İşte bütün bunlar İsrâilyyât'ın müslümanların akidelerine zarar verebilecek ve İslâmın kudsiyetine gölge düşürebilecek olan tehlikesini gözler önüne sermektedir. Halen yahudiler müslümanların inaçlarını bozmak, Kur'ân, Sünnet ve bu çerçevedeki mukaddesatına olan güveni zayıflatmak, ayrıca İslâm risaletini taşıyarak onu doğuda ve batıda yayan selef-i sâlihîne olan itimadı sarsmak amacıyla çalışmalarına devam etmektedirler.Gerek İsrâil asıllı

Goldziher ve gerek onun dışındaki Yahudî asıllı müsteşrik propagandistler -ki onlardan bir kısmı ölmüş bir kısmı da halen yaşamaktadır-kendi deyimleriyle "siyah kıtada (Afrika)" özel bir gayretle İslâm'ın yıkılması için mücadele etmektedirler.